د تـــاتـــوبـــي
ټکټکور او پيپلي

د ښېړنې چوپړي (د ريسرچ پاڼې)

[illegible]

Ketabton.com

د مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی او مهرباني د هغه له ذاته سره ملګرې ده.

ليکي پوهه:

سرليک:	د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
ليکوال:	ماسټر اېنجينېر صفی الله فردوس
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
اېډېټور:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
خپرېدو نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی
چاپ نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د چاپ ربښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستنې اجازه نشته !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ
د څېړنې چوپړي(د ريسرچ پاڼې)

تيسس ځرګندونه

د ټاټوبي پالني لوړ حس، ودني، هوسايني، خوښوني، خوشحالونكي شيبو جوړونکي وګړي او وګړې چې پښتون پښت ته همدا ستاين په غوره اند، واند او پند چمتو کوي، سر دردی، غم او رنځ ترې په ودنې اړوي.

په واده، کوژدې، دسمال، سونتی، ښادی، مېلمستيا، مېلې، زوکړو ورځو کې هر مسلمان نر او ښځې د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ اورې، وايي او ترې ګټنې اخلي. پښتو ژبې د هنر لېوالتيا په دې کښلې کې په دومره مېچه شتون لري، چې يوه غوره مسلمان په دې پوهه وي چې د غم او خوښی شېبو ترمنځ ښلوالی کوي، غوره سلوکو، ټنګټکور او پېيلو سره پېژند رغوي، خپلې ژبې او مېنې سره ګڼلي پښتونولي چوپړ چمتو کوي.

غټ ټکي:

1 د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، (Country Music, Musical Sounds and Poems) ..8

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډۍ ، ټپې، ټپکی، مصرۍ په بڼه ويل کيږي. 8

1.2 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلۍ د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څېږزه خجېزه ټولواله روغ وي :...9

2 د پښتو ژبې ټول ګړنې او ليکني پېلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي...11

2.1 ديني پېيلۍ (Religion Poem): 11

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem):................................11

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem): 12

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem): .12

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلې (Praise Poem):................................13

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem): 13

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem):..13

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem): 14

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):......14

2. 10 وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):...15

2. 11 هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem):...................15

2. 12 دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem):.........15

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem): 16

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):................................16

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem): 17

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem): 17

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem): 18

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 18 ټکرکولو مېړانۍ پېيلۍ (Courage Conflict Poem): 18
2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلۍ (Ambition Career Poem): .. 19
2. 20 زړه سوی او رښتي ټولوالې پېيلۍ (Mercy Legal System Poem): 20
2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلۍ (Vision Leadership Poem):..... 21
2. 22 مېلمه پالنې پېيلۍ (Hospitality Poem): 21
2. 23 ژبی نښتېځونکي پېيلۍ (Tongue Twisters Poem):............. 22
2. 24 متل پېيلۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem): 22
2. 25 ورمي پېيلۍ (Admonition Poem):................................. 23
2. 26 لوڅې پېيلۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem): 23

3. ټاټوبي د ساز لوی رښت.. 24

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک.. 24

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه..... 27

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړنې ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)........................ 27

5. 2 سبک Style, Method ,, ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار يا طريقه ،، 29

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي) 30

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)..................... 30

5. 5 ختېځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي).. 31
5. 5. 1 ځای:.. 32
5. 5. 2 لغمانی راګ:... 32
5. 5. 3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام): 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 4 سبتاک (Saptak): 33
5. 5. 5 ,, جيجيونتی: 33
5. 5. 6 ارو: 33
5. 5. 7 امرو: 33
5. 5. 8 راګ يا رګ (Raga): 33
5. 5. 9 پرزه: 34
5. 5. 10 تال (Tala): 34
5. 5. 11 ماتره (Metre): 35
5. 5. 12 تيور يا تيورا (Tivra): 35
5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara): 35
5. 5. 14 لی يا لهی: 35

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب).......................... 36

6. 1 تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه: 37

6. 1. 1 رباب : 37
6. 1. 2 تنبور: 40
6. 1. 3 چنګ: 42
6. 1. 4 څلور تاره: 43
6. 1. 5 دمبوره: 44
6. 1. 6 دوې تاره: 45
6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه: 46
6. 1. 8 سرېنده: 48
6. 1. 9 سرنی: 50
6. 1. 10 شېړتاره: 51
6. 1. 11 بينجو: 52
6. 1. 12 واج (وونز): 54

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه) 56

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورناى): 56

6. 2. 2 تولی (رنګړی، توله، غوږګه، نی یا کړکی) 58

6. 2. 3 ارمونيه، هارمونيه يا باجه: 60

6. 3 د وهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي).. 62

6. 3. 1 دايره (ديرا): 62

6. 3. 2 ډول: 63

6. 3. 3 ډولک: 66

6. 3. 4 زنګ (تال): 67

6. 3. 5 اږخبغلی، يوه سره (زېر بغلي): 68

6. 3. 6 تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې): 69

6. 3. 7 منګی (ګړی): 70

7. يادونه: 71

8. د انځورونو معلومات 72

9. Bibliography ببيلو ګرافي 75

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،،
Abode Music and Poems or Country) (Musical Sounds &Poems

د افغانستان ساز يوه ګډ ټکی د لورويني او غوره اړپکي د تربګنو، ټبرونو او ژبو سره لري، پښتو، دري، ازبيکي، پشه يي، نورستاني، ګوجري، بلوچي او ۲۴ نورې ژبې د ټاټوبي د ساز کښلې بڼه د ژبو لري او د ساز کښلې بڼه (ليکل شوي، متن Text متن: سوره: موضوع، مضمون او درسي کتاب.) اساسي سټه رغوي.

زمونږ ټاټوبی د ساز بېلا بېل سبکونه او لهجې لري، له لرغونو پښتني وګړني پېيلو نېولې لکه : لنډی ، ټپې، ټپکی، مصری، نيمکی لنډی، نيمکی ټپه، نيمکی ټپکی، نيمکی مصریٔ، لنډیٔ ابزه، ټپه ابزه، ټپکی ابزه، مصری ابزه، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينی (ازادې پېيلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپيزی، څلور څپيزی، پينځه څپيزی، شپږ څپيزی، اووه څپيزی، اته څپيزی، نهه څپيزی، لس څپيزی، هايکويی، پټی (تي خورو اړوندې پېيلې)، مونډیٔ (سر پرېکړیٔ)، انځورګی، کېنتوزی (سانتیٔ)، نامانېزی، زخیٔ، بې تولی، تولونجی، نا پښېليزیٔ، ناپېيلی او سلسلی. د پښتو ټول ګړني او ليکني پېيلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو، له دري غزل او عربي غزل نېولې تر هندي راګونو پورې دود لري.

د ساز ګامونه (موسيقي قدمونه) په لويه کې ډياټونيک (پرته له ميکروټون) څخه دي او تر دې نږدې پېر پورې څو غږګېزه او هارموني لوېدېځه بڼه د افغانستان په موسيقي باندې ډېر تاثير نه دی اچولی.

1. 1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډیٔ ، ټپې، ټپکیٔ، مصریٔ په بڼه ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټالبانو ترانه (چې تږاک، جګړې، بلواګرئ، سرخندنې او ربړوني ته د هڅوني په پار ویل کیږي، پرته له سندرې، پرته له سازه، پرته له میوزیکه، سویي ټنګټکوره، ترنم او ترانې په بڼه په سټوډیو ګانو کې وایي چې ډېری یې د ټاټوبي دودونو، کلتور او له ټولو اسلامي هېوادونو بېل بېلوالی لري؛ بل لورې ته دا هغه پېیلې نه دي چې ملایانو، مولویانو، خطیبانو، مفتیانو او شیخانو به د ادېنې او اخترونو په خطبه کې په دربڅ باندې وایي، یا پر قبر، پر سترو ناستو کې ویلې) او د دري او فارسي ترانه چې ورته (Melody, Song, Chorus) په اېنګلېسي کې واي (,, Melody: خوږه نغمه، غاړه لکه لغمانی، اهنګ، د اوازتیټوالی او لوړوالی.،، ، سندره Song, Carol : د خوشالۍ بدله: تعریف کول: فدا کاري کول: ځاربدل ،، او ,, Chorus: کورس ډله: په ننداره کې هغه ډله چه د نڅا او سندرو له پاره روزل شوې وي، په ګډه سندرې: د سندرې یوه برخه چې په ټاکلې دمه کې ویل کیږي.،،) دومره خوږوالی نه لري.

فاروق افندي د افغانستان ترک اصله موسیقي پیژندونکی په دې باور درلود چې زموږ د سیمې په جغرافیوي پولو کې هېڅ وګړني پېیله (فلکلوریک شعر) او ترانه د لنډیو غوندې د غاړو د پاللو تغزلي غنا او د خپلې د ربښتینتوبه او هیجان هستونکي ژبې له پلوه دومره اوچت اولوت ځای نه لري.

2.1 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېیلې د پښتو په لرغوني پېیل مېچه څپېزه خجېزه ټولواله روغ وي:

(چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه روغې دي.

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله بیز اهنګ چې کښته پورته او یا هوار یون او خوځون وموميي او خبرې او نا خبرې (انشائیه) یا امري غونډلې سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېیله (شېر، شعر یا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېیله (شېر، شعر یا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېبيلې ▬▬ 10 چـوپـړې

خو کله چې پېبيله (شېر، شعر يا اشلوک) د موسيقۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بيا يې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني او پېبيله يي (شعري) چار پېريال را وځي او ,, موزيکل،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکو نه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورني ته يې ټيټ اهنګونه وايي او اهنګونو ته يې لوړ اهنګونه او هغه بيا ,, زېر او بمې: Pitch له پر له پسيوالي، ډېر پېښې او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي، هر څومره چې پېښې يا تواتر شمېر زيات وي، غږ همغومره زير او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوريدل کېږي.

له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اوريدل کېږي.

په دې توګه غږ يا زېر وي يا بم که منځنی، ولېډونکی يا جګېډونکی او داسې نور دي، اهنګ يا Intonation د زېر او بم يو ډول دی، دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر يا اوږدوکې د زېر او بمي پراختيا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زير او بمي اهنګ بلل کېږي، اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپير وي، د خبري هغې اهنګ ولېډونکی او د پوښتني هغې جګېډونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،.

,, غږېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو يا دوو جوړو مرغېړيو (عضلاتو) ځای نيولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نريو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږېز تارونه وايي، د غږونو د جوړېدو پر وخت سا هوا د حنجرې له تشې نه د غږېزو تارونو له منځه تېرېږي. که د سا هوا د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار ولېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وينا يوه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې که کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسقيت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غږېز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وينا، د حنجرې تشه سره ورشي او د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا هوا تارونه پر رېږدا راوړي او داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسقيت لري، دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وايي. دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پيدايښت پر وخت غږېز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحيم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی)

له دې سره، سره پرته له خبرو او پېبيلو يا يوازې د تش ساز په بڼه هم شتون لري لکه (رېپراټور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيله (شېر يا شعر، اشلوک) يوه ځانګړی ځای زموږ د ټاټوبي د ساز په دود کې لري.

2. د پښتو ژبې ټول ګړني او ليکني پېبلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي.

د پښتو ټول ګړني او ليکني پېبلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو زما په نظريې؛ پېبلې , اشلوک، شېر يا شعر ، د منځپانګې , سکالو، محتوا او موضوع، له مخې شېر وېشت ۲۶ ډوله دي. لکه:

2. 1 ديني پېبلې (Religion Poem):

په دې ډول پېبلو کې ديني موضوعات، لکه: د الله ,ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامته پورې)، د پيلني سړي (اول سړي، لومړي سړي، ابوالبشر يا حضرت ادم صفی الله) خبرې، پېبلې، کړه وړه، پښتو ژبه يې چې هغه پرې پوهېده، له الله ج څخه يې غوښتنې او په اسلامي نېغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، د دين د بزرګانو اقوال او لارښوونې، ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې او په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

2. 2 حماسي يا رزمي پېبلې (Epic Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي، سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (٢٣٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېبيلې Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي او په ادبي اصطلاح هغه پېبيلې دي چې د پېبيلن او پېبيلنې (شاعر او شاعرې) د احساساتو او عواطفو بيانونکي او څرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغيزمن شوي وي، د لېوالتيا سندرې دي چې له نيمګړي مينې او وار وار د ليلا او مجلون (ليلی او مجنون)، فرهاد او شيرينۍ سکالو را نغاړي په روان پېر او په ځاني تجربه لړ پام ساتي، سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (٢٣٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېبيلې Academic, Educational Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کې هغه پېيلي شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلي (Praise Poem):

په دې ډول پېيلو کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښېګڼې بيانوي او د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):

په دې ډول پېيلو کې د تن (فرد) يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو او يا طنز په ژبه بيانيږي، يوه ډول ټوکيزې پېيلې دي.

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغوي معنا يې پر مړې ستاينې او ژړيدنې دې او په ادبي اصطلاح هغه پيبلې دي چې پيبلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښيګڼو ستاينې کړې وي او هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پيبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):

د تهنيت لغوي مانا مبارکي او ښه راغلاست ويل دي او په ادبي اصطلاح د پيبلو دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) په پيبله (شېر، شعر، اشلوک) کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پيبلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):

په دي پيبلو کې د ژوند له ناوړه او غمناک حالت او د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي، پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) د غسې خپل دردونه او اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 10 وړتوب، وصفي پېبلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):

په دغه ډول پېبلو کې پېبلن او پېبلنه د خپلې نېغې ليدنې کتنې يا باوري اوريدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو د کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي او کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي اوباطني نړۍ ته داخلېږي او د افرادو روحي او عاطفي ځانګړني تشريح کوي.

2. 11 هېوادپالنې پېبلې (Country Raising Poem):

په دغه ډول پېبلو کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، سرشته کول، اېښول، ابادول، جوړول، ودانول، راتولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسيدل، پاى ته رسول، سرته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پېبلن او پبلنه په پېبله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګېرنې سپېنې ته راوباسي.

2. 12 دوستي باور کولو پېبلې (Trust Friendship Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول پيېلو کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوي وي.
پيېلن او پېلنه په پيېله کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پيښه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟، تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟، په کومه بڼه په چار ده چې دوستي وکوئ؟، تاسو د تل پاتي باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګړنې سپړنې ته راوباسي.

2. 13 ځيرکې پيېلې (Intelligence Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو پيېلو ته وايي. او په اصطلاح کې هغه پيېلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونبېري: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله ونې شفرونه او سکنالونه، کاړه وګړي او هاميانی، ټاکلی وګړي ربښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوړېدلې وي.

2. 14 پوهګړي پيېلې (Intellectual Poem):

د وی يا ويکيي له پامه هوښيارې، عاقلې، روښان فکره پيېلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: په کې د لوړو لوروینو، غوره پېژند، سویې کمعقلي، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستي، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوږېدلي وي.

2. 15 کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېیلې :(Submission Family Poem)

د وی یا ویکیي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندېز) پېیلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې پوښتي چې غاړه اېښودنه څه ده؟، یوه بېلګه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپیر) یې څه ده؟، په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړېینه ده څواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېیلې (Generosity :Gift-Giving Poem)

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالي، فیاضي) د ډالیو ورکولو پېیلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېیلو دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې پوښتي چې ورکړه څه دی؟، هغه ډالۍ سپېنې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي، تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟، تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړین دي، دا اړتیا مو ولې غوره کړه، او په څو هامیانیو ورته ډالۍ پېرودئ؟ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟، غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟، غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 17 دندې کې د تېتوالي پېبیلې (Humility Service Poem):

د وی یا ویکیي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموریت، د لښ خدمت کې د ټیټ والي، سپکوالي، تواضع پېبیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېبیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېبیلن یا پېبیلنه په پېبیله کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروینو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی لید د دندې کړه وړه وندي کوي.

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېبیلې (Courage Conflict Poem):

د وی یا ویکیي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب پېبیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېبیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېبیلن یا پېبیلنه په پېبیله کې پوښتې چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟، تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ، خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟، د همت يا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

2.19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېبيلې (Ambition :Career Poem)

د وی يا ويکيي له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې مندې، کار کې بېړې) داعيې پېبيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبيلنه په پېبيله کې پوښتې چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟، د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه يې څه دي؟، تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چې په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟ تاسو داسې پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟، تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن ووسئ نه لکه يوه انجينېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټې هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي، تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بريالیتوب مېچه کوئ؟، تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نومورې حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟، د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې مندې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 20 زړه سوی او رښتي ټولوالې پېيلې (Mercy :Legal System Poem)

د وی یا ویکیي له پامه زړه سوی او رښتي ټولوالې (رحم او قانوني سیستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن یا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟، تر اوڅه پورې دې داسې پرپکړې پایله ترلاسه کړي ده چې تورن ګنډل شوی يې او يا کوم تن در ته بخښنه یا زړه سوی دربانديې کړی وي؟، د پرپکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟، د پرپکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟، وګړي دي پېرپکړې وکړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟، دودېز، ټاټوبي او پېنی وال رښت لوړ حس د ترې او پرپکړې هر تن ډک وي؟، ستاسو پور په وګړو باندې د پرپکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي، وژنې، د تمځي د څراغونو نه درناوی، پر ناموس وار، له هتې د خوړو غلا، د نشه يې توکو پلور تورونو په کومه ښه کړ کېږئ؟، تاسو تر ډېره پرپکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟، تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرپکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پرتلنه په څه ډول کوئ؟، د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدي: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: رښتینوالی ښکاروندی) کوي، ځیني شیان کیدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځيني شیان کیدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بې قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، رښتي، حقوقي، شرعي ټولوالې بوږېدلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلې (Vision Leadership Poem):

د وی يا ويکيي له پامه په خيال کې راوستل او مشری، (ليدل او زعيمي، تصور کول او رهبری، په خيال کې راتلل او لاربنوونکي، خيالي منظره او مشری، خيال او رهبری، بصيرت او رهبری، باصره او زعيمي، منظره او زعيمي، د باصري حس او رهبری) پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مينې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مينې او شاباسي په نظر ګورئ؟، کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وينئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپيره بې نظمي او انارشيزم يا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کيږي؟، مشر (رهبر) د ليدلو (بصيرت، تصور کول، په خيال کې راتلل)، قضاوت (نظريه، اټکل، د تشخيص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګړنې لري؟، رهبري پر دې پوهيږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهيږي چې دا ولې غوره دی او پوهيږي چې په لاس کې لرلو اسانتياوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟، کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي، دا څلور اړخه لرې لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟، په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتياوي پلټي، خو په هرو اسنتياوو کې خنډونه نه پلټي!؟، ليکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګړنې د مشر څه دي؟، د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي ليد دی د يوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه يې منئ، ولې؟ او ولې نه؟، په پېنۍ واله سېمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشريح کوئ؟ او وند د رهبری په کې بوړېدلي وي.

2. 22 مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem):

د وی يا ويکيي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېيلن یا پېيلنه په پېیله کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالي او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسیخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تیارول، خوړل او ځښل وندي کوي.

2. 23 ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters :Poem)

د وی یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوړبوکي غولی، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي پېيلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېيلن یا پېيلنه په پېیله کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښېلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ویکیي وندي کوي.

2. 24 متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem):

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یې پېيلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېيلن یا پېيلنه په پېیله کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېيلن یا پېيلنه یې له مخې پېیله کاږې، هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې ځیره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 25 ورمي پېبلې (Admonition Poem):

د وی یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوريي او ورمي پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې نصیحت، سلا، مشوره خبرتیا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

2. 26 لوڅې پېبلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem):

د وی یا ویکیي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زیرمې، شړیدلې (لکه کالې)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت

د ټاټوبي ساز په بېلا بېل سبکونه او لهجې کې سندرغاړو (ټنګټکوري، موسيقارو، سازيانو، شاعرانو يا هنرمندانو) ته سرغنويتوب ورکړی دی چې له کرښو او پولو (سرحدونو) څخه ور تېر شوي دي او د وګړو په زړونو کې يې ځای موندلی دی، له شپېتمه لېږدېزه لسېزه، افغانستان په دننه ني توتريخوالي کې ګېر و، له دې مخې د ټاټوبي بډايه ساز پاتېشونی (ميراث) چورلک (شپېلک، سګنال) په نشت شو، و ځپل شو او يوازې د باندنيو ځواکونو له لاسه تېتې کچې ته ورسېده.

پلازمېنه کابل چې د دودونو زړه يا مرکز يا کلتوري او فرهنګي مرکز د افغانستان دی، د ساز (موسيقي) له دګره هم، د لغمان ساز يې د زړه برخه، پکتيا ساز يې متې، د بلخ ساز يې زېرمه، د کندهار يې مستي او د هرات ساز يې دوديز (سنتي) دی. چې بل لورې ته د ننګرهار ساز يې د هندي ساز پوله، د بلخ ساز يې د روسيې ساز پوله او هرات ساز يې د ايران ساز پوله او ژی دي او ډېر نږدېوالی سره لري.

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک

په ټاټوبي کې د ساز لړی د ارياني پېر څخه پيل کېږي، چې د ريګويدا ويدي سندرې، د اوستا ګاتا سندرې چې د هندوکش غرونو په لمنو کې د مسو پېژندلو لړی يا په پيل پېر کې ۳۰۰۰ مخ زېږدي څخه تر ۵۵۰ مخ زېږدي پورې د هخامنشيانو

(هه بڼه منشيانو) وکمنی پورې بڼه څرک درلود، چې نوموړي ساز د يوه کورس په بڼه يا ټولو سره په ګډه يوه اواز په ريتم باندې ويل کېدلې.

د مسلمانانو يا عربانو له راتللو ورسته ۲۲ لېږدېز کې د ټاټوبي په لرو پرتو او کلو او باندو کې په يوه، يوه تن (بې جوړې) سندرې ويلې او په نيم مړي په بڼه پاتېشوني وو، د سامانيانو ۸۱۹ زېږدی يا ۱۴۴۱ لېږدی)، ګورګينيانو (۱۰۸۵ ل زېږدي يا ۱۷۰۷ لېږدي) او تيمور شاه دوراني (په ۱۱۷۰ زېږدي پورې په ۱۷۹۲ لېږدې) په واکمنی کې ساز په دربار کې دود شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬▬ 25 چوپړی

د اپنګلپسانو په واکمنۍ کې په نولسمه پيړۍ په دننه ني او باندنيو شخړو او جګړو کې له اپنګلپسانو سره د ټاټوبي ساز او اوز ته د پرمختګ او روزنې ته پېر برابره نه وو، نوموړي هنر په ټول ګډونه ناستو کې او رسمې بلنو د ټاټوبي کې په ډېره کچه پيرودونکي نه درلودل او سندرغاړې چې په ټېټې سطحه د ټولنې په منځ کې ځای درلوده، په همغه پېر کې هم د ساز او اواز خپل مزل وهه.

امير شېرعلي خان په دوېيمه دورې وکمنې ۱۲۵۸ لېږدي (۱۸۷۹ زېږدي) کې د لومړي ځل له پاره له هندوستان څخه افغانستان ته د هندي ساز او اوز ماهرين راوستل، او هغوی ته يې د خواجه خوردک يا خرابات په سېمه کې هستوګنځي ودان کړل، دوی يوازې د امير دربار ته د ساز او اوز له پاره رابلل شوي وو، او په پيل کې يې همداسې کړني کولې، لږ لږ د نومړو د ساز مخه لورا لور خوره شوه او د وخت په تېرېدلو سره يې په ټولنه کې ځای ومنده، په دې بڼه چې د هندي ساز څپه دلته نوی پل کېښنو د، او ژور اثر يې د ټاټوبي په وګړني نيم مړي ساز و ښېنده، او په دې کې د لږ بدلون او اوډون جوګه هم شو، او د پرمختګ لوری يې نومړي هنر ته برابر کړه.

له دې لورې څخه نوموړو هندي ساز هندي پښت په ټاټوبي کې د ژوندګړو په بڼه ځان و منه، او زامن يې د دې ټاټوبي د ملي هنرمندانو ځای خپل کړه، د ټاټوبي د ساز او اوز د پرمختګ له پاره خپل ژوند وقف کړه، د نوموړو اوستادانو يوه غوره لاسته راوړنه دا وه چې دوباره برابرول د وګړي پېيلو، د افغانستان محلي سندرې يې په هندي کالب کې ځای پر ځای کړي، چې نوموړې وګړني پېيلو له ورکېدو او له منځه تللو څخه وژغورل شوې او د ټاټوبي په رسمې او ټول ګډونه ناستو کې ځای و مونده، د نوموړو اوستادانو بل خدمت د افغانستان ساز ته دا وو چې ښوونه او روزنه د ساز يې زلميانو، نيمچه زلميانو او کوشنيانو ته په ښوونځيو کې ورکوله، د ساز نوموړی دود خپرول په علمي بڼه په ټاټوبي کې ګټور تمام شو، چې يو له هغه سندر غاړو څخه سرغندوی خراباتي و، چې د ساز نوموړی تخنيک له خرابات څخه را و باسي او د ټاټوبي په مرکز يې واړوي غلام حسين اوستاد و، او لومړی افغان اوستاد قربان علي نومېده چې د اوستاد قاسم د محمد نبي (اوستاد نتو) لاربښود و.

د غازي امان الله خان په واکمنۍ ۱۹۱۹ زېږدي څخه تر ۱۹۲۹ زېږدي کې ساز او اواز پرمختګ و کړه، او د خرابات ښووني له مرکز څخه ښونيز او روزنيز علمي او اکيډميک ځايونه جوړکړل شول چې په کې د لويديځ سازونو غږول هم په کې ښول کېدل، دولت د لنډ پېر له پاره په ښوونځيو کې کورسونه د ساز او اواز چمتو کول، چې يوه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬▬ 26 چـوپـړی

دغو کسانو څخه چې په نوموړې لار یې خدمت و کړه اوستاد فرخ افندي و چې له ترکي څخه افغانستان ته رابلل شوی و، چې اوستاد قاسم، اوستاد غلام محسين، اوستاد نبی ګل او اوستاد محسن سراهنګ له سرغندوو سندرغاړو اوستادانو څخه ګڼل کېدل.

چې ورسته له ۱۳۵۰ لېږدېزې لسېزې څخه ورسته ساز او اواز د ټاټوبي په ټولنه کې ښه ځای پيدا کړه، له سياسي بدلون څخه ورسته په افغانستان کې ساز او اواز په کابل ښار کې په غوره ښه پرمختګ و کړه، په هغه وخت کې د نطير هنري ډله، انسامبل د مېرمنو ډله، د ساز او اوز وړيا کورسونه، د موسيقۍ (ساز او اواز) ښونځي او پوهنځي، ښکلي هنرونه بنسټ کېښودل شو، بل لورې ته په ټول افغانستان کې ناوړه سياست او جګړې د ساز او اواز له پاره مخه ډب کړه، اوستاد احمد ظاهر یې په سر و وېښته او ژوند یې ترې واخسته د لويې لارې سالنګو کې، خان قره باغی یې په سر و وېښته او ژوند یې ترې واخسته د کابل منډه یې په منځ کې، عبدالله کندهاری یې ژوندی ترشګو لاندې کړه او بيا یې و وېښته او ژوند یې ترې واخسته، سرغندوي سندر غاړې لکه بخت زمينه د مزايل مرمۍ په سې و تړل شوه، او له هغې ورسته د ملا محمد عمر په وخت کې ساز او اواز حرام و ګڼل شول، ډولونه او د ډمتوب اسباب په دار وځړول شو او په اور وسځيدل.

بل لورې ته چېرې چې نوموړي روزنه، پالنه لېدلې وه او چېرې یې چې ژوند کوو او چېرې چې مړ شو هلته ټنګټکور په درځ کې روان وو.

د حامد کرزې د واکمنۍ پر پېر ۲۰۰۲ زېږدي کې دولت هڅه و کړه چې ساز او اواز (موسيقي) دوباره د پخوا په ښه ورغوي او کړنې یې په ښې ښه پرمخ ځي د جمهوريت تر پايه پورې يا ۱۴۰۰ لېږدي پورې په همدې کال یې په وړي مياشت د ملا هيبت الله په دوران کې یې مخه ډب شوه، او له افغانستانه بيا ساز او اواز ګاونډيانو ته کډه و کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه

په ټوله کې د ټاټوبي ساز او اواز سبکونه په څلور ډولونه دي، لکه :.

لومړۍ بڼه: وګړي ټنګټکور (ساز او اوز، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي)، دوېيمه بڼه: مذهبي ټنګټکور (مذهبي ساز او اوز يا مذهبي موسيقي)، درېيمه بڼه: پاپ ټنګټکور (پاپ ساز او اوز، پاپ موسيقي، لوېديځه ساز او اوز) او څلورمه بڼه: ختيځ ټنګټکور (ختيځ ساز او اوز، کلاسيکه موسيقي).

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)

هغه ساز او اواز ته وايي چې د افغانستان د سېمو، کلو او بانډو څخه ټوکېدلي وي، د هغه سېمو، کلو او بانډو دي چې ډېرې سرغندوي وي لکه: هارمونيک يا ځوغړه وېستل د نورستان سبک (کانتيوا سبک)، لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ لغمانی سبک، چارباغی سبک، د لمپاکا نيمکې، پام او سورکي سبک، د ختيځ داستان سبک، چهاربيته ننګرهاري سبک، پکتيا سبک، غزني سبک، بوستي سبک، د پښتون پښت کليوالي سبک، قطغني سبک، بدخشي سبک، هراتي سبک، لوګري سبک، خراباتي سبک، هزاره ګي سبک، ازبېکي سبک، ترکمني سبک، پشه يي (دره يي) سبک، بلوڅي سبک او پنجشيري قرصک (چک، چک) سبک.

د وګړني ساز او اواز يا محلي موسيقي سرغندوی سندرغاړی اوستاد ګل محمد ګلکی (لغماني سبک) کې يې ۸۰ کاله د افغانستان موسيقۍ ته خدمت کړی دی، چې غوره لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ، لنډۍ اېزې يې ويلې دي، په اووه ۷ کلنۍ کې يې چې پلار مړ شو په همغه (۱۲۹۰ زېږدي) کال نومورې د خپل کلي شپون سره شپون شو او ځانته يې تولې اخستي وه اوزبېن کې او د امير حبيب الله خان په واکمنۍ کې لغمان ته راغی، رمه يې پېوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تولی کې يې سندرې ويلې، يوه ورځ عبدالحنان ورته وويل راځه دا پېيلې مه وايه زما دغه پېيلې و وايه په کې.

له ځان سره يې خپلې مدرسې خواکې ورته درس وايه، په دې پېر کې عبدالحنان۲۳ کلن و، همغه وه چې د درس په خوند پوی شو، شپنې يې پرېښوده او مدرسه يې شروع کړه په لوست او ليک پوی شو، له اړخبغلې (يوه سره، زېربغلي درې ژبې ويکی) سره به يې پېيلې چې توتې ورته يوه سره وهله ده به سندرې ويلې ورته د زيارت کلي کې په نوموړې سبک کې، له لېوالتيا يې د امير حبيب الله په پېر کې له هندو ترکانې چې ارمونيې جوړولې ترکاڼي هم کوله او ارمونيې يې جوړولې.

اوستاد ګل محمد ګلکی چې تخلص يې شېرزاد و، د محمد خيلو ټبر دی، د نور محمد زوی ۱۲۸۳ لېږدي کې زو کړه شوی و او ۸۹ کاله يې عمر درلوده، په ازبين کې زو کړه شوی وو د ۱۲۹۰ لېږدي (۱۹۱۲ زېږدي) کې لغمان ته راغلو، په چلمټيو کې يې پېژند پانه واخسته او د همدې کلي ژوند ګړ و.

ځلنی ورځ يې د شپې په ۳:۰۰ بجې د سلواغې (دلوې) مياشت، ديارلس سوه او دوه اوياوم ۱۳ / ۱۱/ ۱۳۷۲ لېږدي (۰۴/۰۳/ ۱۹۹۴ زېږدي) کې يې له دې فاني نړۍ سترګې پټې کړي. له کډوالۍ ځخه چې راستون شو نو د ننګرهار بېهسودو ولسوالۍ کې پاتې شو او په اومه بياله سېمه کې د شهېدانو په ادېره کې خاورو ته د هغه ځای د وګړو په غوښتنه وسپارل شوو. ,, کورنی ته يې بېسوديانو مشرانو ويل چې مړی ځوک بل ځای ته نه وړي، لغمان ته يې مه وړئ او همدلته يې خاور ته وسپارئ، موږ هم د مشرانو درناوي او غوښتنې په پارهمدلته وسپاره، د رحمت الله د لور لورې مسې د خولې يې او د درېيمې مېرمنې له خولې يې،، په تولو کې ګل محمد ګلکي دوې وررونه او دوې خوېندې درلودلې.

ځلور زامن يې درلودل او لس لورګاني يې درلودلې، ځوار لس سره ايل يې وو، له درې مېرومنو ځخه، چې پيلنی ميرمن يې اغلې بېګم جانه نومېده يوه زوی ښاغلی اوستاد پينده محمد پينده او لور يې اغلې زينب ترې زو کړه شوي وو، له دوېيمې مېرمنې ځخه چې اغلې عالم نومېده دوې لورګانې او يوه الک ترې زو کړه شوي وو او له درېيمې ميرمن يې ,, اغلې شيرين تاج د عبدالذاهد لور د الېشنګ کلي ژوندګړې چې اوس ۷۹ کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د عمر کچه ده ،، چې ترې اووه لورګاني، دوې زامن شاآغا او رحمت ګل زو کړه شوي دي.

2 .5 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار، طريقه ،،

د وګړني ساز سرغندوی سندرغاړی اوستاد ملاجان ملګی دی په لغماني سبک کې، ګل زمان اوستاد دی په پکتياوال سبک کې، اوستاد فيض محمد پنانا په دره يي سبک کې، محمد چوباش دی په ازبېکي سبک کې، سرغندوی سندرغاړی صفدر توکلي دی په هزاره ګي سبک کې، اوستاد بېلتون دی په لوګري سبک کې، ناوک هروي دی په هراتي سبک کې، بازګل بدخشي دی په بدخشي سبک کې، طلا محمد تخاري په فلک سبک کې، نجم الدين ماما (تغه) دی په فرخاري فلک سبک کې او بنګيچه تاشقرغاني دی په قيصاري سبک کې.

په روغه بڼه د هندي ساز او ورپه سې د لويديځ ساز د لسزېزي په پايل کې د ټاټوبي په وګړني ساز ډېر اثر پرېښوده، چې د دې نويو سبکونو د يوه ځای کولو او خپرولو واک او اختيار د افغانستان ملي راډيو تلويزيون سره وو، وګړني ساز يې له ورکېدو سره غاړه غړی کړه. د اړتيا په پير دوی کولی شوی چې وګړني ساز ځيني سندرې په نوي ساز کې او په نوي کالبونو کې خوندي کړي چې په راتلونکي پير کې له پامه و نه وېستل شي. چې ډېر لږ نوم وړی کار د اوستاد قاسم له لورې رغول شوي او دوباره ويل شوي دي، لکه:

استا برو، نازي جان!، شا کاکو جان. له د په سې اوستاد محمد حسين سراهنګ د شمالي ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد عبدالوهاب مددي د لودېځ هرات ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد محمد صاديق فطرت ناشناس د پښتو ځيني کوشنۍ برخې ويلې دي او په نوموړی لار يې لږ مزل وهلی دی. اوستاد پينده محمد منګل ځيني سندرې دوباره ويلې په نوي او مدرنه بڼه چې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، عارف کيهان څو داني بدخشانۍ وګړني سندرې دوباره نوي کړي دي چې په شمال کې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، نوموړي کړنه د ځوانو سندرغاړو له لورې هم ډېره ګټه وره شوي ده لکه د احمد ظاهر، فرهاد دريا، داود سرخوش چې لږې وګړني سندرې يې په لوېديځ ساز يا ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي)

نوموړی بنه ټنګټکور د اسلامي ارشادات د نعتونه و يونکو له لورې او د صوفيانو او قوالي سبک شاعرانو له لورې منځ ته راغلی دی، چې په اوس، اوس خپل لورې څوکې ته رسېدلی هم دی.

د نوموړي سبک سکالو د الله العظيم ستاينه، توحيد او رسالت يادونه، په اسلام تر قيامته ودرېدنه، په نېغه لاره تر اورستې سا تلنې، د محمد رسول الله حبيب الله ستاينه او د څلورو ملګرو يادونه او ستاينه يې کوي. د نوموړي سبک ځينې پېيلې تر لسو پېره يا ساعته پورې اوږدېږي، ۳ څخه تر ۱۰ پورې يې مل سندربول په ګډه ملتيا کوي، د نوموړي ساز او اوز يا مذهبي ټنګټکور په درې بڼه سبکونه لري، لکه د چشتيه سبک، روضه يي (مناره يي) سبک او نوايي سبک دی. د نعتونو، دوه بېزو، بوللو او ستاينو پېيلو ټنګټکور اوډون (کمپوز) له پخواني پېر څخه شتون لري.

په ځينې پېر کې نعتونه و يونکي ځينې لهجې او په کې دېره وي او يا يې ترې لرې کوي. چې سرغندوی نعتونه و يونکی په پلازمېنه کابل کې او د افغانستان په ملي راډيو تلويزيون کې سيد فخر الدين اغا دی.

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)

نوی سبک دی چې ډېر اورېدونکي لري، نومړی سبک د افغانستان راډيو او تلويزيون د بنسټ ايښودلو پېر کې په ۱۲۹۹ لېږدي (۱۹۲۱ زېږدي) کې زو کړه شو، نوموړی ټنګټکور د لويديځ ساز او اواز توکو او اسبابو ټاټوبي ته له راوړلو ورسته ډېر دود وموند، په لويه کې له ۱۳۱۸ لېږدي (۱۹۴۰ زېږدي) څخه ورسته ځوانی ته ورسېده، د ټاټوبي په ملي راډيو تلويزيون کې نوموړي سندرغاړي په اماتور (مينه ناك، له مينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډك، سویی مسلکي، عدم کسبي، غیر حرفه اي) باندې پېژني او نوموړی سبک په اماتوري (مینه ناك، له مینې ډك) باندې پېژندل کیږي.

چې تر ټولو سرغندوی او سرلاری یې احمد ظاهر دی، ورپه سې احمد ولي، اوستاد پینده محمد منګل، ظاهر هویدا، اوستاد زلاند، اوستاد داود وزیري، محمد صادیق فطرت (پټ نوم , مستعار نوم ، یې ,, ناشناس ،،)، اوستاده مېرمن مهوش، مېرمن پرستو، مېرمن قمرګله، مېرمن بختزمېنه، مېرمن زرڅانګه، مېرمن ژیلا، مېرمن ښنا پېرۍ نغمه، عارف کیهان، رحیم مهر یار، طاهر شباب، جواد غازیار، اوستاد زاخېل، اوستاد مددي، شادکام، فرید، مېرمن وجیهه رستګار، فرهاد دریا، احسان امان، صدیق شباب، طاهر شباب، لطیف ننګرهاری، احمد ولي او داسې په سې نور دي، چې د افغانستان پیلنۍ پاپ سندر غاړې اغلې مېرمن پروین او دوېیمه یې ازاده دي، درېیمه یې ښاپېرۍ نغمه ده.

5 .5 ختیځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسیک ساز او اواز یا کلاسیکه موسیقي)

نومړي ټنګټکور د دري غزل او تراني په بڼه او هندي راګ (نر) یا راګني (ښځه) ویل کیږي، د ټاټوبي سرغندوی سندر غاړی د کلاسیک ټنګټکور اوستاد محمد حسین سر اهنګ دی، ورپه سې اوستاد قاسم، اوستاد اولمیر، رحیم بخش، اوستاد مهوش، چې د ډېریو افغانانو ورسره مینه ده او لېوال یې دي.

په ختیځه ټنګټکور کې څو سوه ځایونه ځای لري، هر ځای (مقام) یې یوه یا څوداني راګ او راګنۍ لري، ځیني له نوموړو راګونو څخه بې مانا پېیلې دي، په یوه راګ کې ټول اوازونه او غږونه چې سندرغاړی او باسي ډېر په منظم بڼه او زړه راښکونکي وي. کوشنۍ برخې یا پرزې چې اوازیان وایې په ټولو ټنګټکور اوډونونو (کمپوزنو) کې ځانمنۍ ځای نېسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 1 ځای:

[مقام، ترانګتوک، خوږه نغمه، غاړه (لکه لغمانی، پکتیايي غرنۍ او تیرایي)، اهنګ]:

په لوېديځ ساز کې د میلوډي (Melody) په نوم باندې يادېږي. منظم او خواږه اوزونه د پیانو له ۱۲ پنځي (طبیعي) پردو او د ارمونيې (هارمونيه، باجې) له ۵ پېنځو پردو څخه را وځي.

5. 5. 2 لغمانی راګ:

غږول له لوړ څخه د ځوږ په لور یا بم څخه زیل په لور.

راګ دی : لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لــــــله- لــــــله - له.

La- Lha- La - La - Lha- La - Lha - LhaLa- LahLha- LahLha -)
(Lha.

له لرغون پېر څخه لغمانی راګ په لرغون ټنګټکور کې شتون لري، د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پاينۍ مسرې په کچه یې د څپو ګڼه ده، د زورنې یا خج یې په څلورمه، اتمه او او دولسمه څپه دی، او په پاینۍ څپه کې یې ترنګټوک په ځوږ دی. د ټنګټکور په هره اله کې چې نوموړی راګ پوښ کړې، خوږ د مستۍ ساز زو کړه کوي. په بله مانا چې رباب په لغماني راګ غوره سر برابر وي، همداسې، ډول، سرنۍ، او هرمونيه. په هر کچه چې ډېر مزل په نومړو الو کې و وهې په همغه اندازه غوره خوږ ساز برابر وي. او پېيلې په کې په پیاوړي سور کې ځای پرځای کېږي.

بل لوري ته يو لرغون افسانوي او تاريخي نکل دی، چې د لغماني او شيطان سره د سفر پلې مزل و له کابل لغمان ته تللو، دواړو سره و ويل چې دواړه به په دې سره روغې ته راشو، چې ته خپلې سندرې و وايه زه به دې په اوړو وړم تر هغو چې دې سندرې خلاصې شي، بيا به زه خپلې سندرې وايم تر هغو چې زما سندرې خلصې شي په اوړو به مې وړې، دواړو سره ومنله، لومړی وار شيطان واخستو او د لغماني په اوږه سپور شوي ښې ډېرې سندرې يې و ويلې لږ مزل يې کړی و خلاص شو، نه شيطان يې له اوږې کوز شو او لغمانی يې په اوږه سپور شو همدا لغمانی راګ: لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لــــــله- لــــــله – يې ورته شرو کړه، وار، وار يې تکرارې وايه، چې بادپښ ته ورسيده، ور ته يې و ويلې سندره دې خلاصه نه شو، لغماني ورته و ويل تر اوسه خو يې دا سروکی نه دی خلاص شوی، زغم کوه، نو هغه ترې ځان ترای تم کړه د مهترلام د شيطان تمځي غونډۍ کې. چې شيطان ګمک غونډۍ هم ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام):

سا ـ ني ـ ده ـ پا ـ ما ـ ګا ـ ري ـ سا ,, Sa-Ni-Dha-Pa-Ma-Ga-Re-Sa ټول نر دي، ياني له سا نه تر سا (Sa تر Sa) پورې سپېڼې پردې دي.

5 .5 .4 سبټاک (Saptak):

د ۱۲ اوازونو يا غږونو مجموعه ده، له بم سا (دو، Do) سا لوړ ځخه نېولې تر سا (دو، Do) ځوړ پورې، په ارمونيه کې درې سبټاک شتون لري، او په پيانو کې له ۶ـ ۷ پورې سبټاک شتون لري.

5 .5 .5 ,, جيجيونتی:

د موسيقي د کماچ ټاټ يو راګ دی، رکهب يې بادي دی په دوو ګندهارو(کومل ، تيور) او دوو نـکهار ووېل کېږي، ارو، امرو.

5 .5 .6 ارو:

غږول له لوړ ځخه د ځوړ په لور يا بم ځخه زيل په لور.

ارو راګ دی : سا- ده- ده- ګي- ده- ما- نا- ده- په- ده- ګي- ما- پا- ني- سا. (-Sa
(Dha- Dha- Gi - Dha- Ma- Na- Dha- Pa- Dha- Gi- Ma - Pa- Ni-Sa

5 .5 .7 امرو:

غږول له ځوړ ځخه د لوړ په لور، يا له زيل ځخه د بم صوت يا غږ يا د غور اواز په لور.

امرو راګ دی: سا- نا- ده- پا- ما- ري- ګا- ده – ني- سا- ني- سا- ري- ګا- دي- سا
(Sa-Na-Dha-Pa-Ma- Re- Ga- Dha- Ni- Sa - Ni- Sa-Re-Ga-Di-Sa) ‹‹(
صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۷۶، ۳۸۹ او ۳۹۰ چوپړی)

5 .5 .8 راګ يا رګ (Raga):

په يوه ځای يا مقام يا ترنګتوک کې د غږونو د ځېرو کيلي (کونجي، چابي) ته ويل کېږي، په ټوله کې راګونه په لاندې بڼه وېشل کېږي، بيروي، ګولا بيروي، کستوري، پاړي، کليان، همن کليان، بيوپلاسي، اساوري، بهرامي، بهلاول، سرنګ، تلنګ، ګنداره او نېشاپوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په يوه ځای يا مقام کې موږ کولی شو چې په ميلياردونو کمپوزونه جوړ کړو خو په ختېځه ټنګټکور يا کلاسيکه هندي موسيقي کې هر مقام ځانته يوه راګ او ځوداني راګني لري.

يوه سندرغاړی چې وغواړي غوره سندره و وايي او په ټنګټکور غوره پوی شي له ټولو نه وړاندې ورته اړينه ده چې د هر ځای راګونه ښه برابر او ډولي په تال او نرمۍ سره و وايي، د ارو او امرو باندې غوره تراڼ کولی وشي چې له يوې ټېټې پردې څخه د لوړې پردې په لور او له لوړې پردې څخه ټېټې پردې په لور په کومه ښه لاړ شي، په رښتيا کې راګ هغه کيلی ده چې يو سندرغاړی پوګړی او خوږ غږ‌ی کوي.

دانو له دې سره توپير لري چې د راګونو د ويلو په پير کې د انسانانو په تن باندې تاثير کوي.

د ښېلګې په ښه بيروي راګ، پاړي او کاستوري د ورځې د ودونو او ناستو کې ويل کيږي، او اساوري راګ د شپې له ۲ بجو ورسته ويل کيږي، راګونه په فصلونو، د اوريدونکو د عمر په کچې، او د هغوی د ډول اورېدونکو تر يوه ټاکلي واټن پورې اړه لري، د پسرلې، دوبي، منې، ژمې، الوتلو، کېناستلو، تللو، تراڼ، بربد، تړاک، حملې، جرګې، تړې، پرېکړې، ورم، لارښونې، ځغاستې، سياليو، رهبرۍ، بيدارولو، خوبولو، هوساينې، ارامولو، سهار، غرمه، ماذيګر، ماښام، نيمې شپې سازونه تر خپل منځ توپير لري.

ډېری ايراني او عربي کمپوزونه چې سړی اند او وند کوي د انسانانو له فريادونو، زګېرويو، کړېکو او ژړا څرګندول سپېڼي ته راوباسي په اساوري او بهال بهلاول راګونو باندې روغې کړې وي، نوموړي راګونه يوازې او يوازې په شپه کې ويل کيږي.

5. 5. 9 پرزه:

د راګ او يوه کمپوز په منځ کې ښوونې ته پرزه وايي.

5. 5. 10 تال (Tala):

د دوې ګړيو يا طبلې وهل په بريالی ښه چې له ترنګټوک (اهنګ اواز) سره موازې وي او اورېدونکي ارامه وساتي ورته تال وايي، که چېرې دوې ګړيووالا يا ډولچي او يا نغارو والا د وهلو په دوران کې غلت شي د بې تال (بې لهي) باندې ياديږي. په ټاټوبي کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر تالونه دي او ترې ګټنې اخستل کېږي په دې بڼه دي: ۱۶ تین تاله، ۵ ګېده ماتره ، ۷ دادره ماتره ، ګست تاله ماتره او یوه تاله بڼه شتون لري.

هر یو تال یوه لا یانې پنځي (طبیعي) دوې لا یا تېز حالت لري. یوه تال څوبڼې یا ماترې لري، په دې اخېر پېر کې وګړو درې لا او یوه تال وپېژنده چې ډېر ګړندی او تېز منډه لري.

5 .5 .11 ماتره (Metre):

د تال هر وهل (ضربه، ډب) ته یوه ماتره وایي.

5 .5 .12 ټیور یا ټیورا (Tivra):

د هندوستان د ټنګټکور په پښویه کې شتون لري، چې پېنځم سورونه ترې کموي، **Sol** یا **Pa** او پیلنی **Sa** یا **Do** د نیم سوري رښت ګڼي، یا د نیم سورۍ رښت دی. په همدې ستېه له ټولو ۱۲ سرونو څخه په یوه سیټاک یا اوکټیو (**Octave**) کې پېنځه سوره ټیورا (**Tivra**) درانه یا ثقیل دي او پېنځه نور سورونه کومل (**Komal**) یا نرم یا خفیف دي او دوه پاتې سورونه یا نوټ خپلواک دي. بل لورې ته په لویدېځه ټنګټکور کې په دې بڼه شتون نه لري.

5 .5 .13 سور یا سوارا (Swara):

سم برابر یا منظم ویلو ته چې په زړه پورې وي ورته سوارا یا سور وایي. یانې که کوم سندرغاړی چې تال نه شي د ساز سره برابر او ورته وغږول شي او غږ روغ او منظم وباسې ورته سور ویل کېږي.

5 .5 .14 لی یا لهی:

سندر غاړی چې د دوبګړیو په تال یا (د طبلې، ډول او ډرم) او یا د نغارې په تال روغ، منظم او مساوي و وایي په لی (لهي) سندرغاړی ورته وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب)

د افغانستان ملي ساز د رباب غږ دی، چې له تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسي، زهي، ارشه يي) سازونو له بنې څخه دی، لنډ لاستی لري، چې په ګوتو او يا په شړانګوشته، پترې يا کمانه باندې وهل کيږي، چې د زهي سازونو له ډلې څخه نور اسباب هم شتون لري لکه اوږده لاستي لرونکي تنبور، دوې تاره، درې تاره، دمبوره، او په پرتو بڼه الې يې چې زهي ساز کوي سرنده، غجکه او بېنجو دي. ,, تنبور، دوتار، د ننګرهار رباب، ۱۴ سېمه هراتي يوازې او يوازې هغه سازونه دي چې ننه نې افغانستان پورې اړه لري. د افغانستان اصلي سازونه په لاندې بڼه دي: ،، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ چوپړی)، (عبدالوهاب، لېږدی، چوپړی)، (لويس دوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.6 تاري (نېغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهې، ارشه يي) سازونه:

1.1.6 رباب :

له ډېرو پخوانيو تاري سازونو له ډلې څخه دی چې لېندۍ بڼه شتون لري، او افغانستان د ټنګټکور لرغوني سرغندوي اله ده، نوموړی ساز له عود (بربط) څخه پاتې دی، د څېړۍ، شهوې، غوځ او توت له لرګي څخه جوړېږي، کوشنی غاړه لري، او په لاندې برخه کې يې نس (کاسه) ده چې د څېرلې، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلې پوستکي باندې پوخل شوی دی، لنډ رباب ۹۲ سانتي متره اوږدوالی لري چې ټول ټال ۲۱ تارونه لري، رباب څوارلس پردې لري او درې ميلوډي تارونه، او څو دانې د بم تارونه لري، او څوداني د مرسته کوونکي د غبرېزه تارونه (سمپاتيک يا خپل سره اواز وبستنه) لري. سيمپاټيک تارونه غږ او کرېکه د غږونو ورکوي (لکه چې په نس کې يې دننه کومه کوټه د ژغهاري شتون لری چې خوږ غږ په خپل سر خپروي).

د نوموړي الې د وهلو چل په دې بڼه دی چې وهونکی نس يې د درې څنډې په بڼه باندې دی چې د لاس او ګوتو په حرکت سره په تارونو باندې له بره څخه لاندې لورې ته وهل کيږي، او بل لاس چې غاړه يې پرې نېولې ده، د نس له پاسه چې کوم پوستکی دی يو وهونکي غږ د ساز توليد وي.

ترټولو کوشني او لنډ تارونه چې د رباب په اړخ يا بغل کې شتون لري، ورته مرستندويه تارونه د ساز هم وايو چې د سيني له پاره يې چې وتلي ځای دی (په اړخ لور کې پورته لورې د ساز کې شتون لري) تو شوی دی، چې ځان ته په ځانمني بڼه ووهل شي، په نومړي کرنلار نوموړي سيمونه د بم غږ توليد وي، چې په ځانګړې پېر کې يې غږولو ته الوتنې او الوتلو (پرنده کاري) باندې هم يادوي، چې په دې بڼه وهلو سره ربابي ترلې او خوا پرخوا بېلا بېل ريتمونه توليد وي، څېرنې دا سپيني ته را اوباسي چې نوموړي ځانګړي هندسي ډولونه او ډيزاينونه ګډې اړېکې سره لري، او تر ډېره پورې د اسلامي هنر پورې اړه لري، په لوی کور يا ټاټوبي کې درې بڼه ربابونه شتون لري، پيلنی بڼه يې د بم رباب په نوم سرغندوي ده چې لوی رباب هم ورته وايي، دوېيمه بڼه يې منځنی رباب دی او پاينی يې کوشنی رباب يا زېرچه دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (جان بيلي، ۱۳۷۳ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ څخه تر ۱۰۷چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ :- د رباب انځور (# ۱ انځور)

۲ :- رباب د ښاپ، ځنډی او نس انځور (# ۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځۍ زده کړیالې فضیله ضمیر انځور (# ۳ انځور)

۴:- د کابل سرینا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسڅ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور (# ۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2 .1 .6 تنبور:

يوه له زهي (ارشه يي، نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ) سازونو له بنې څخه دی چې لرګی يې د توت له ونې څخه جوړيږي، چې اوږد والی يې ۱،۲ يوه عشاريه دوې متره دی، تنبور دوې اصلي او ۱۵ فرعي تارونه (سيمونه) لري، چې ۲۷ اووه وېشت پردې لري، تارونه يې د لاستي له پورتنۍ برخې او له ګېډې (نس، کاسې، خېټې) څخه يې تېر شوي دي، چې د لاس د ګوتو په وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي او د ټاټوبي په ډېرو سېمو کې يې له اواز څخه ګټنې اخستل کيږي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۵:- د تنبور انځور (# ۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶:- کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور (# ۶ انځور)

۷:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.1.6 چنګ:

یو کوشنی اوسپنېزه ساز دی چې د مخکېني غابنونو نېولو باندې نېول کېږي چې په یوه لاس باندې یې ټینګ نېولې وي او د بل لاس ګوتو په ژۍ وهلو سره خپل غږ یا اواز اوباسي. په همغه پېر کې اړین باید سا و وېستل شي، د دې له پاره چې د اوازونو کنټرول او څارنه د اواز زیر او بم یا ځوږ او لوړ د چنګ د خولې په هواوېچه کېږي چې په دوامداره توږه له خولې څخه راوځي، په لویه کې لېوالې انجونې او زلمي او مسلکي هنرمندان (حرفه یي هنرمندان) یې د افغانستان شمال او سویل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلې. د لیکوال ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۲چوپړی)

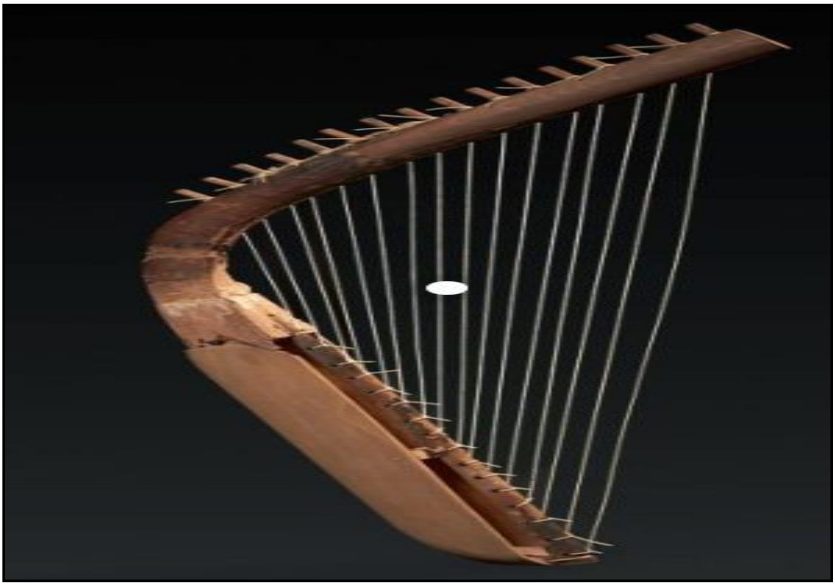

۸:- د چنګ انځور (# ۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.1.6 څلور تاره:

په کومه بڼه چې له تاري اسبابو يادونه و شوه لکه تنبور او رباب چې څلور او يا ډېر تارونه لري ترې يادونه شوي، په ټوله مانا هره يوه غوټه د څلورو تارونو او څلوره تاره ځانته يو ستاين لري او يوه ساز يې ګڼو، هره اله چې څلور تاره ولري کولی شو چې پر څلور تاره يې ونومه وو، نوموړی ساز چې له خپل غږ څخه يې چې لري له نورو ټولو وسايلو سره چې وګړني ټنګټوکور د افغانستان کې شتون لري سره بېلوالی د خپل لري، په تار او څلورتاره او شپږ تاره سره شتون لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۲۸چوپړی)

۹:- د څلور تاره انځور (# ۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .1 .6 دمبوره:

سرغندوي اله د افغانستان د ساز ده چې په تاري بڼه شتون لري او دوې ليلوني يا نايلوني تارونه لري. نومړ ساز (اوسپنېز تاره، پرته له سيمي تاره) وي، له دوې برخو څخه جوړه شوي وي، لاستی يې (ستونی) او ګېډه يې (کاسه، خېټه ،نس) چې د اوازونو د زورنې له پاره جوړ شوي دي، نومړی ساز او ګوټکونه يې د توت له لرګي څخه جوړ شوي دي، د کاسې پرمخ څو دانې سوري دي چې د اوازونو يا ساز ترې راوځي د درې څنډې په بڼه يا يوه څنډې په بڼه سوري کيږي. اوږدوالی يې ۷۰ سانتي مترو څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو پوري دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۰:- د دمبورې انځورونه (# ۱۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6.1.6 دوې تاره:

**يوه تاري ساز دی چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، ۱۲۰ يوسلو شل سانتي، يا يوه مېتر او شل سانتي اوږدوالی لري، د لاس ګوتو نوکانو باندې وهل کېږي، په پيلنيو پېر کې نوموړي تارونه د ځېرلي، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلی له کلمو يې جوړ وو، چې د پېر په تېرېدو سره ورسته، ورسته يې لړ بدلون و موند چې اوس يوه اصلي ، ۱۳ فرعي تارونه لري او ۱۹ پردې لري، چې د افغانستان شمال او سويل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي چې په هراتۍ دوې تاره، ترکمنۍ دوې تاره، ازبېکۍ دوې تاره باندې سرغندوي دي.
د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۲۱او ۱۲۲چوپړی)**

۱۱:- د دوې تاره انځور (# ۱۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.1.6 غجکه، چېغکه یا رېچکه:

له تاره جوړه په پره تو بڼه ده چې د ایراني لنډۍ بڼه یا کمانچه سره ورته والی لري، چې دوې تاره د سیم یا د لومي لري، او لاستی یې استوانه یې دی، او د سر برخه کې یې دوې پېچې بڼه لرګین میخونه ځای پرځای شوي دي، کاسه یې یا نس یې ګرد دی او د توت او شهوې لرګي څخه جوړېږي چې د اوزې په پوستکي باندې پوخل شوي وي. لاستی یې بیا د چینار له لرګي څخه جوړېږي، د غجکې د غږولو له پاره باید غجکه په ولاړې ودرول شي یا عمودي او په لاستي (ارشه) باندې وهل کېږي، په ټوله کې د غجکې اوږدوالی ۸۷ سانتي متره وي. د لیکونکي دېرونه او ژباړه (لویس دوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبوني یا افنډیکس اي چوپړی)

۱۲:- د غجکې، چېغکې یا رېچکې انځور (# ۱۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳:- امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوړيو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدينو ملګرو سره يې انځور (# ۱۳ انځور)

۱۴:- د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښې لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډي رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانۍ دمبوره ودرولې انځور يې ليکوال پرې کړی (# ۱۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.1.6 سرېنده:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې په پوستکي باندې پوخل کېږي، اوږدوالی يې ۶۵ سانتي متره وي، په لاستي يا کوشنۍ لينډۍ باندې غږول کېږي، درې اصلي تارونه لري او ۱۷ فرعي تارونه لري چې ټول شل تاره اوسپنيز يا مساله يې تارونو لري، سرېنده پردې نه لري، د ټاټوبي په سويل ختيځه سيمه کې ډېره غږول کېږي. د ليکونکي دېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۲چوپړی)

۱۵:- د سرېندې يا څرېندې ډولونو انځور (# ۱۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ :- د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې رنګړۍ (تولۍ) ايښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښې دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور (# ۱۶ انځور)

۱۷ :- د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور (# ۱۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

9.1.6 سرنی:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د نورستان وامای سېمې پورې اړه لري، د غږورکونکي نس يې د چنګ په بڼه دی، چې د توت، څېړی، شهوې له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې، کبلی، څېرلي يا مږ په پوستکي باندې پوخل کېږي، او د الې سر يې تور غوځاني (قهويي) رنګ لري، د نومورې الي سورې يوه دانه يوه دانه او درې کونجي دي. غاړه (لاستی) او د سر ميخ يې لرګين پيچ په بڼه دی، دواړه اړخه يې همغه لرګی دی، چې نس يې ترې جوړ شوی دی چې توګلی يې دی منځ يې، دوې تارونه يې سره تو کړل شوي دي، د سر په برخه کې د دوې وو لرګين پيچي ګوټکونو په بڼه کلک شوي دي، نومورې تارونه چې په اصل کې لوړ تارونه دي چې په دوې برخو وېشل شوي دي، د ساز له ستونې څخه چې ۱،۵ يوه عشاريه پينځه سانتي ځای لري تېرېږي، د نومورې ساز د غږولو له پاره په ولاړه باندې ودرول کېږي او او د ګسمتي ګوتو په نوکانو باندې وهل کېږي او ضربه پرې راځي. د سرني اوږدوالی يې ۵۹ سانتي متره او لوړوالی يې ۱۰ سانتي متره دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اې ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۸:- سرنی د نورستان وامای سېمې پورې اړه لري، د سرنی انځور (# ۱۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 10 شپږتاره:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، لس تاره (سيمه)، ۴ تاره يې شريکه او ۶ تاره يې مرستندويه تارونه دي، له دوې برخو څخه جوړ شوى دى، يوه برخه يې نس چې د توت لرګي څخه جوړيږي او دوېيمه برخه يې لاستى دى چې د چينار له لرګي څخه جوړيږي، د نس پرمخ يې د اوزې پوستکى کش کيږي، نومړى ساز د وهونکي (مضراب، زخمه) په ضربه باندې وهل کيږي، د يوه نارمال شپږ تاره اوږدوالى ۷۵ سانتي متره وي.

۱۹:- د شپږتاره انځور (# ۱۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 11 بينجو:

بينجو له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، له هندې اله ده چاپانۍ يې هم ګڼو له ۱۰۰ کلونو څخه په لغمان کې ترې ځوانان په ښاديو او ناستو کې ګټنې اخلې، د دې سېمې ترکاڼانو به د توت لرګي، شوې لرګي، مزې او نکلې تارونو او ښنو څخه رغولې، په مزراب سره غږول کيږي د بينجوماري ګوتې تارونو او فريټونو ته لاس نه ورکوي، او دا عمل د بټونو يا ګوتو او فلزي تيغونو سره ترسره کيږي. بينجو اوږد جيوميټريک غږ بکس لري، د کمې ژورې سره، په کې د لرګيو تخته شتون لري، په دې تخته کې والټ نصب شوی. دا آله 6 chords، 6 chords او 3 لړځېدنې لري. د بينجو دوه اصلي تارونه، يعنې دريم او څلورم تارونه، د اصلي فريټبورډ څخه تيريږي. نور دوې لړځېدنې په لومړي او شپږم وروستني chords پورې اړه لري، دويمه او پنځمه chords لړځېدنې نه لري. د بينجو فلزي پردې يوازې دريم او څلورم تار لمس کوي، پاتې تارونه په آزاده توګه کارول کيږي. د وسيلې په تخته کې د لرګيو يوه اوږده ټوټه د پردې او اصلي لړځېدنې له پاره د اډې په توګه شتون لري، په دې بيس کې، چې د بينجو لاستي دی، پردې د پتلې فلزي تيغونو په شکل کې ايښودل شوي. د ريزونټينګ بکس کې د لرګيو ساتونکی هم شتون لري چې لاندې يې تنې يا ګوتې نصب شوي. د هر رنځ له پاره يو ګوتې شتون لري چې د بينجوماري د چپ لاس ګوتې ورسره اړيکه لري. د لوبغاړي کيڼ لاس لاندې د بټونو د ځای د پيانو ښټو ځای ته ورته دی.

د بينجو پرده د ثابتو فلزي پټريو يا پردې په نصبولو سره د تيمبورين کروميټ غږونه جوړ وي. نږدې معاينه ښيي چې د پردې په نصبولو کې د دقيقيت نشتوالي يا د موسيقۍ د لاسوهنې له امله، د دې وسيلې لخوا توليد شوي غږونه اکثرا د تيمبورين د کروماتيک پيچ وقفو سره په بشپړه توګه ورته والی نه لري. بينجو د نرم پلاستيک څخه جوړ شوي مالټ سره وهل کيږي، ترڅو مالټ تقريبا د ټولو تارونو سره په تماس کې وي. د بينجو د ځانګړي جوړښت له امله، دا وسيله د ښي لاس فعاليت پراخه تخنيکونه نه لري. په دې آله کې د ښي لاس تر ټولو مهم تخنيکونه موزاراب، موزاراب شا، رز او دوراب دي. د کيڼ لاس ټولې پنځه ګوتې د بينجو د تڼيو يا ګوتو د نيولو له پاره کارول کيږي.

نن ورځ، د ټاټوبي سر غندوی بينجوماری طاووس د ملاجان ملاګي وراره او اينځری اوستاد په ټولو سيمو کې، په ځانګړې توګه په ښارونو کې، بينجو د الېنګار د موسيقۍ په مختلفو نمونو کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه په لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ سندرو په ترسره کولو کې. بينجو په ټاټوبي کې د نورو عامو سازونو تر څنګ د ټاټوبي موسيقۍ په ډلو کې غږول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:- د بينجو انځور (# ۲۰ انځور)

۲۱:- لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور (# ۲۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 12 واج (وونز):

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د لغمان درو او په نورستان کې پیدا کېږي، د لیندۍ په بڼه ډول لري، له چنګ سر نږدې والی لري، له څلورو کلمه یي تارونو لري، او په وړینه ټوکر باندې چې د لرګینه لندی باندې ټینګ تړي، او نږ غوځاني یا قهوي رنګ لري، د دې له پاره چې غوره انګ ولري، لندی یې په منځ د نس کې په دوې برخو وېشلې ده د اېنګلېسي 8 عدد په ډول، لندی په دوې ځاینو کې د حیواناتو په پوستکي په مزو باندې یې د نس له پاسه ټینګوي، پورتنۍ برخه د نس د اوزې په پوستکي باندې پوخل کېږي چې اواز یا غږ له تارونو څخه لاندېنی نس ته ولېږدوي، د واج غږ (Tuning) او درې مزله انګ (Tritone) دی: CDEF (د لويي ډوپري له خولې).

د واج اوږدوالی ۴۷ سانتي متره وي، لوړوالی یې ۳۵ سانتي متره وي، وهونکی لیندۍ یې هم له ورته لرګي څخه جوړ وي، او وهونکي لیندۍ په تړل شوي کولمه باندې په ساز اوړي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی یا افنډیکس اي چوپړی)

۲۲:- د واج (وونز) انځور (# ۲۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

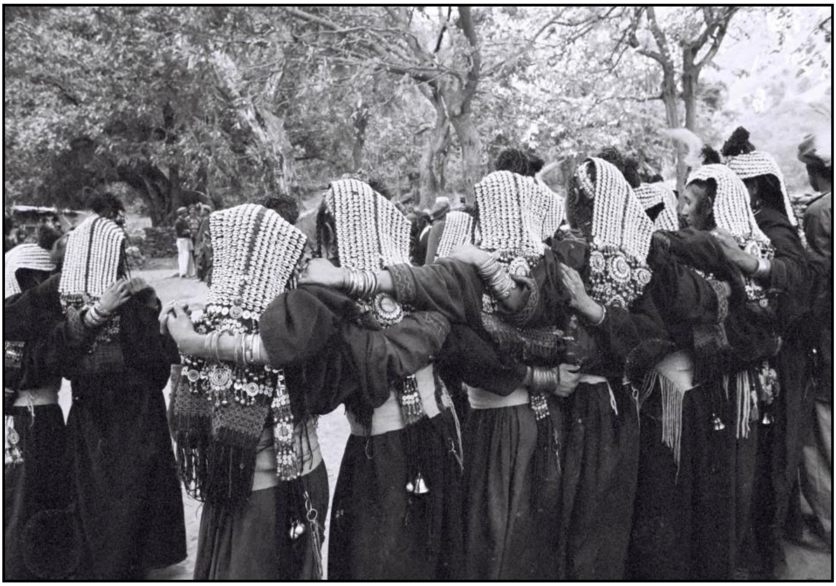

۲۳:- کانتیوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پیرو مرنډي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول ،، (پیرو مرنډي، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی) (# ۲۳ انځور)

۲۴:- نورستانیانو د ګډې نڅا انځور (# ۲۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه)

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای):

د پوکي سازونه دي، او د هندي شمابه په بڼه دی، د شهوې له لرګي څخه جوړېږي، د سورني اوږدوالی ۴۰ سانتي متره وي، ژبی لري چې له کړکي څخه جوړ شوی وي، سورنی اووه سوري لري، يوازېنی لرغونی ساز دی چې په ټول ټاټوبي کې يوازې د فني هنرمندانو يا کسبګرو(نايېو، خليفګانو چې د هر ټبر او قوم دي، ځانته يې خپله کسب او پېشه ګرځولې وي) له لوري غږول کېږي، او ډېری له ډول سره ګډ وهل کېږي، نوموړي ساز نه په ټول افغانستان کې بلکې په ايران او ترکي هېواد ته يې هم لاره وندلړه، سورني والا او ډول والا يا سورنيچي او ډولچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښنه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرېږ کونه او بنسټ اېښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په بشپړولو او پټیٔ بياتې کولو په دوران کې غږول کېږي.

ډولچيان او سورنيچيان د يوه ټبر پورې اړه نه لري، د دوی جوړه د ټاټوبي په هره سېمه کې مندل کېږي، يواځينی توپير چې د ډولچيانو او سورنيچيانو له نورو هنرمندانو د ټنګټکور سره لري هغه په دې کې دی چې په ټولو اسانتياوو د ټنګټکور کې لېوالـه او فني کسان ومومئ، يوازې ډولچيانو او سورنيچيانو دي چې فني يا حرفه يي نه دي بلکې د يو ميراث په بڼه له لرغون پېره ورته د کسب په بڼه پاتې دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۳چوپړی)

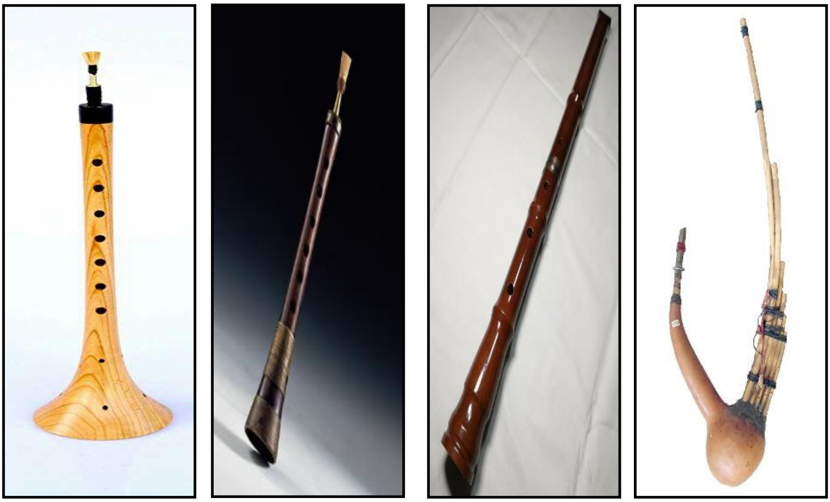

۲۵:- د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرني ډولونو انځور (# ۲۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:- د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنیچي او ډولچي سره.
(# ۲۶ انځور)

۲۷:- سورنی (سورنا، سورنای) شریف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور (# ۲۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.2.6 رنګړی (تولی، توله، غوړګه، کړکی یا نی)

د ټاټوبي لرغوني د ټنګټکور اله ده، چې له پېړیو پېړیو را په دېخوا په بېلا بېلو بڼه جوړه شوي ده او په ټاټوبي کې هم لرغوني پېښلیک لري، په کومه بڼه یې چې نوم دی، ترې ښکاره ده چې له کړکي یا غوړګې څخه جوړېږي، او په بېلابېلو اوږدوالي موندل کېږي، عربانو هم په ورته بڼه د پوکي ساز در لوده چې د تولۍ په ډول و دوی ورته قصابه ویل، او نیمګړی ساز یې درلوده چې ورسته یې خپل ځای کړکي ته پرېښوده، تولۍ تر ټولو پنځي ساز د انسان دی، چې ورته د شپون غږ هم وایي، اروپایانو نومړی ساز بشپړ کړه او په بله بڼه یې واړوه چې ورته فلوت وایي، چې د لرګینو الو په منځ تر ټول غوره غږ ښکونکی دی، تولۍ په ټول ټاټوبي کې دود و، په ځانګړي بڼه په شپنو کې چې کله به یې د اسونو، پسونو، اوښانو، څېرلیو، غواګانو ګلې پېولې نو د خپل وخت د تېرولو، مشغولتیا او لېوالتیا پوره کولو له پاره به یې تولۍ غږولې. له همدې اړخه په لوی کور کې ورته د شپنو تولۍ (د شپنو رنګړی،د شپنو غوړګی، کړکی، نی، پوپک یا د ولې له لښتې د ډنډر او باسې او یوازې پوټکی یې غږ لېږدوي) وایي. اوسپنېزي، د ژېړو او ښکرو هم جوړېدلې، پېړی، پېړی وړاندې پېر کې په هرات ښار کې چې د ایران، هند او ترکي پلازمېنه وه د ټنګټکور بله اله چې تونت نومېدله په ښار کې پېرودلې او پلورل کېدلې چې د کب په ډول وي او تور رنګ یې درلوده ډېری زلمیانو او نویو زلمیانو به غږولې. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۲۸:- د رنګړی (تولی، توله،غوړګه، کړکی یا نی) ډولونو انځور (# ۲۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:- نورستانۍ ښځې د رنګړۍ (تولۍ) غږولو انځور (# ۲۹ انځور)

۳۰:- جانان غزنیچي عابد د تولۍ غږولو انځور (# ۳۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.2.6 ارمونيه، هارمونيه يا باجه:

بادي (هوايي، پوکي، وږمه يي، ببوزي) ساز دی، غږيز نلونو دي چې له پيانو سره ورته والی لري، د پردو يا ببوزو په خورولو سره په لاس باندې په بټنو باندې زورنه راولې او بټنې يې اوز ورکوي، د ارموني او اورت ترمنځ بېلوالی پر دې کې دی چې په باجه کې د هواويچې زورنه جريان پورته لورې ته کوي او په اورت کې د هواويچي زورني جريان کوز لورې ته کوي. په لويه کې نوموړی ساز په ولاړه وهل کېږي، او بله بڼه يې هم شتون لري چې په غاړه کې اچول کېږي، د ځانګړي تسمې يا پټۍ په مرسته، نوموړي وسايل پرې او ببوزي (پکي) هم لري چې ورته اکارديون وايي. لکه څنګه چې په افغانستان، هندستان او پاکستان کې ټنګټکور په کلاسيکو ناستو کې او وګړني غونډو کې په غولي باندې سر ته رسوي، هندوانو وکړی شو چې د همدې ساز په سټه لويديځ ساز هم ورغوي او کشف کړي او په ناسته پرې په نوموړي ساز کړ شي، ارمونيه يې پرې نوم کېښوده، چې په اصل کې لويديځ ساز دی، هغه سازيان چې پر ولاړه ارموينه وهي دواړو اړخوته يې تناب تړي يا پټۍ او هغه په غاړه او اوږه کې ځوړندوي او بيا يې غږ وي، د ارموني غږول په کلاسيک ټنګټکور ډلو کې دود وو، ډيريو سندرغاړو چې اماتور(شوقي، لېوال يا مينه ناک) او فني وو نومړي غږول او نومړی ساز به يې په رښت بڼه غږو. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۱چوپړی)

۳۱:- د ارمونيي، هارمونيي يا باجې انځور (# ۳۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲:- الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلې اوستاد نبی ګل او الله بخښلې اوستاد ولی سره انځور (# ۳۲ انځور)

۳۳:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۳۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 3 دوهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)

6. 3. 1 دايره (د يرا):

د وهلو ساز دی، چې د غوځ، ځېړی، توت او شهوې له لرګي څخه جوړېږي او د وزې پوستکي څخه په کوشنۍ او لويه دايره وي بڼه جوړېږي.

د دايرې جوړولو له پاره دېرى د شهوې له لرګي څخه په ټاکلي پېړوالي تخته او باسي او په اوبو کې يې دوې ورځې ږدي، او بيا يې د داېرې په بڼه ګرد وي، دواړه ژۍ يې سره په ميخونو ټينګ وي، بيا پرې د پسه، ځېرلي، اوزې، کبلۍ، مږ پوستکی چې وړی ترې لرې شوي وي، په هوا کش شوی وي په سريخ باندې يې ژۍ ګانې لږي او پرې ترې يې، په ټول ټاټوبي کې دايره د کسبي هنرمندانو، لېوالو، تاليبانو، ملايانو او ډيرى يې د مېرمنو او انجونو په ودونو او ښاديو او کورنيو ناستو کې وهې. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۴۰چوپړی)

۳۴:- د دايرې (ديرا) انځور (# ۳۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2 .3 .6 ډول:

ستره تبله ده او دوې مخه لري (دواړه لورې يې د غوايي، غوا يا مېښې پوستکی لري) چې په ډيرايو کښلو کې د ډاول، ټاول، ډاوول هم کښل شوی دی، ډولچي چې ډول يې په پرې ترلی وي او پری له اوږې تېره وي په ښنګ او مخکې يې ځوړند وي په دوې بېلابېلا لاسرکي (دسترک) وهلو باندې وهي او غږ يې وزي، ډولونه ډول ډول ډولونه لري لکه: پکتياوال ډول، لوګری ډول، بلوچی ډول، خلاص ډول، ګرد ډول، يوه مخه ډول، ډولکی يا لغمانی ډول. د ډول وهل او سورني پوکول د ټاټوبي په ټولو سېمو کې دود درلود، په ځانګړي ښه په بلخ، غور، هرات، پکتيا، لغمان، ننګرهار، لوګر، غزني، هېلمند کې، په ځانګړي ښه په لرغوني پېر کې په بلخ، پکتيا او هرات کې ځانګړی دود درلود، ډولچي او سورنيچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسې پرې کونه او بنسټ ايښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په دوران کې غږول کېږي. د يوه نارمل ډول اوږدوالی ۴۰ سانتي متره، او قطر يې ۲۲ سانتي متره دی، د توت او شوې له ډډ ښخه جوړېږي، چې يوه متر ډډ ښخه پوستګی او منځ يې د ځانګړې ارې باندې او باسي او بيا يې په رنده او تراش باندې توږې چې ټاکلې اندازې د ۵ سانتي ته يې پيروالی برابر شي، او ژی ګاني قطر يې لس سانتي کوشنی وي او منځ يې ترې ستر، او په شکلنه پانه يې ښه مخې چې خويه شي او د غوځانو په پوټکو يې وهي چې قهوي رنګ واخلې، او بيا پرې د غوايي پوستکی کش کوي، او دوې وهونکي موټي (لاسرکي، دسترکي) يې هم له همدغه لرګي ښخه جوړ وي، د برابر ډول اوږدوالی ۱۰۰ سانتي مېتره او قطر يې ۸۰ سانتي مېتره وي. (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنديکس اي چوپړی) (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵چوپړی)

۳۵:- د ټاټوبي لرغوني ډولو انځور (# ۳۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور (# ۳۶ انځور)

۳۷:- دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.3.6 ډولک:

د وهلو ساز دی، یوه مخه دی چې دوې تبلې (طبلې) لري په ګردبڅ کې ډېر دود لري، د شهوې او غوځ له لرګیو څخه جوړېږي او پر مخ یې د اوزې پوستکی کش کېږي، د هرې تبلې په سر یې د منځ برخه کې د اته سانتي مترو په کچه ګرده توره ټاپه وهل کېږي، د دې دواړو تبلو یا ګړیو سرونه په پړو باندې کش شوي وي چې ټاکلی کنټرول د کشکولو د تبلې لاندې لورې ته ټینګ وي، چې په کومه کچه یې کش یا سخت کولی شي چې ټینګ یې کړي، د ساز په لاندې برخه کې اسماني رنګه حلقه (ټوکي) د ساز نه ګرد چارپېره تاوه وي د پانې باندې اغوستل کېږي او وېستل کېږي، ډولک د ډولک په لرګي باندې وهل کېږي چې نوموړی لرګی د غوځانو وي، ډولک نغارې ته ورته دی چې په مرکزي اسیا کې دود لري، او لس سره موډرنه ډولک چې په اسبانو کې ټمبل شوي وي ټیټ او جیګ شتون لري، ستره تبله یې ۲۱ سانتي مېتره قطر او ۱۰ سانتي مېتره ژوروالی لري، کوشنۍ تبله یې ۱۹ سانتي مېتره قطر او ۹ سانتي متره ژوروالی لري، د ډولک لرګی هم ۲۴ سانتي اوږدوالی او ۱،۵ سانتي مېتره پېړوالی لري. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (لویس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی یا افنډیکس اي چوپړی)

۳۹:- ډولک د ډولونو انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.3.6 زنګ (تال):

د وهلو ساز دی، له دوو مسي کوشنيو پيالو څخه جوړ شوی دی، چې د هندستان حنياګران يې د سندرو ويلو په دوران کې دواړه پيالې سره جنګوي او چې تر کوم اواز راوځي ورته پام کوي او خپلې پخښې دربه وي، تال او زنګ يو يکړ اواز دی، چې تال په هندستان کې او زنګ په ايران کې دود درلوده، ايران د لارستان اوسيدونکي لېندی (کمانچي) ته تال وايي، لوړې لېندۍ خلاصه کاسه شاته لري، لوړ لاستي لري د عادي لېنديو څخه دي، درې سېمه لري او له دوو وو يوه، يوه اوسپنيز کوشنيو ديرو څخه جوړ شوي دي چې په لاس کې نيول کيږي او له يوه او بل سره وهل کيږي، نومړی ساز د ټاټوبي په شمال او سويل کې ترې ګټنې اخستل کيږي او په ننګرهار او هرات کې هم له دوو تاره، طبلې او رباب سره وهل کيږي.

۴۰:- د زنګ (تال) انځور (# ۴۰ انځور)

۴۱:- د زنګونو (تالونو) انځور (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5.3.6 اړخبغلی، یوه سره (زېر بغلي):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، ايراني تنبک ته ورته دی، چې په ټوله کې د خوشيو له ختې څخه جوړېږي، د اړخبغلي کوشنی سر خلاص وي، او لوی سر يې د اوزي يا د هوسۍ له پوستکي يا څرمنې باندې پوښل کېږي، د دواړو لاسو د ګوتو باندې وهل کېږي، اړخبغلی ۶۲ سانتي مېتره اوږدوالی او ۱۹ سانتي مېتره قطر لري، نوموړی وګړني ساز چې د شوې له لرګي څخه هم جوړېږي، نومړی ساز د ټاټوبي په خيتځ، شمال او سويل کې ترې سندرغاړې ډېره ګټنې اخلې. په ختيځ کې سرغندوی اړخبغلي وهونکی توتي په نوم و د مهترلام د زيارت کلي اوسيدونکی و، چې ۱۳۱۰ زېږدي کې يې اوستاد ګل محمد ګلکي ته ښودله، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۴۲:- اړخبغلی، یوه سره یا زېر بغلي انځور (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .3 .6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې په تکراري کلونو کې افغانستان ته راوړل شوي دي، د ډهلي د ښوونځی له پامه طبل او ډول ويوکی له دوې سرو څخه اخستل شوی دی، چې پخوا به يې ورته ميردنګ (پخاوج) ويل، تبله له دوې استوانه يي يکړو څخه جوړه شوي ده، چې ستري برخې ته يې بم او کوشنۍ برخې ته يې زيل (کاتي) وايي، چې په اوسني پېر کې د ټنګټکور ناستو کې د افغانستان، هندوستان او پاکستان په قوالي، چشتي په سندرو کې ترې ډېره ګټنې اخستل کيږي. په نوې پېر کې برېښنايي او غږېزه ډولکي ډېر ګړندی دود لري په پخښه لرونکي اوسپنېزو ځاپرځای کونکو کې ټينګېږي، چې درې ستر او دوې کوشني ډولونه لري، او درې داني د ژېړو نالبکيه (يوه يې ۴۰، دوېيمه يې ۶۰ او درېيمه يې ۸۰ سانتي متره وي) لري چې ټول د يوې الې په ډول درې غټ ډولونه سره خوا پرخوا دوې کوشني له دوی نه لږ لوړ وړاندې، او دوې نالبکيه يې ښې او يوه نالبکی يې ګسټ لورې يوه د بل له پاسه په ولاړه ټمبل شوي وي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۴چوپړی)

۴۳:- د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور (# ۴۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7 .3 .6 منګی (ګړی):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې کلالان منګی جوړ کړي له اومه ختې څخه او د تنور په منځ کې يې ختين ګړی پوخ کړي چې د ابو ساتلو او سړولو ته برابر وي پرې ربړ او د څېرلې پوستکی ټينګ و تړي، او په يوه لاس يې وهي، نوموړي ساز سره نکلي کاسه يا لوښی کاروي چې ځينې وخت يې په نرۍ دړې او اوسپنېز ګلاس کاسه وهي او په ښي لاس يې منګی وهي، منګی چې سر يې ۱۵ سانتي مېتره قطر لري او منځ يې له اوبو تش وي. په ننګرهار، لغمان، کونړ او نورستان کې او د نويو زلمو له لورې په دېرو کې ډېر وهل کيږي. ,, له يوه لورې په اسانۍ جوړيږي او له بل لورې په اسانۍ لاسته راځي. ،، (جان بيلي، ۱۹۸۸ زيږدی، ۱چوپيړی)، (صفی الله، ۲۰۲۲ زيږدی، ۱۱ چوپيړی)

۴۴:- د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور (# ۴۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. يادونه:

د ټاټوبي سرغندوي ربابيان دي اوستاد رحيم خوشنواز، هفته ګل ربابي او سيد حسين اغا، سرغندوی تنبور غږونکی دی اوستاد بهاوالدين مزاري چې نړۍ وال نوم لري، د حراتی دوې تاره غږونکي اوستاد عزيز هروي او اوستاد ګدامحمد دي، سرغندوی ډولچي دی حيات الله قرباغی د خان قرباغي زوی، زرين، چينار ګل وردګ، سرغندوی تبله چې دی اوستاد رحم الله لغمانی، سرغوندوی ارمونيه چي دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد او اوستاد ملاجان ملاګی نيازی، سرغندوی دايره وهونکی دی بريالی هېلمندی، سرغندوی تولی وهونکی دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد، سرغندوی دمبوره چي دی حاجي رنګين شبرغانی.

۴۵:- د کابل اينټرکانټينينټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې دوګړه چې له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د انځورونو معلومات

1. د رباب انځور
2. رباب د ښاپ، ځنډي او نس انځور
3. د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبياتو پوهنځی زده کړيالي فضيله ضمير انځور
4. د کابل سرينا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور
5. د تنبور انځور
6. کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور
7. د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور
8. د چنګ انځور
9. د څلور تاره انځور
10. د دمبورې انځورونه
11. د دوې تاره انځور
12. د غجکې، چېغکي يا رېچکي انځور
13. امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوړيو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدو ملګرو سره يې انځور
14. د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډی رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولې انځور يې ليکوال پرې کړی
15. د سرېندې يا څرېندې ډولونو انځور
16. د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې تولی ايښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښې دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور

18. سرنی د نورستان واماى سپمي پورې اړه لري، د سرنی انځور

19. د شپږتاره انځور

20. د بينجو انځور

21. لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور

22. د واج (وونز) انځور

23. کانتيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرندي، ايتالياوى دره ګرځندوى په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرندي، ۱۹۶۸ زېږدی، ۱۴۱ چوپړی)

24. نورستانيانو د ګډې نڅا انځور

25. د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرنې ډولونو انځور

26. د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.

27. سورنی (سورنا، سورناى) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور

28. د رنګړې (تولی، توله، غوږګه، کړکی يا نی) ډولونو انځور

29. نورستانی ښځې د تولۍ غږولو انځور

30. جانان غزنيچي عابد د تولۍ غږولو انځور

31. د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور

32. الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلې اوستاد ولي سره انځور

33. کابل د هنرونو ستر ښوونځي د زده کوونکو انځور

34. د دايرې (ديرا) انځور

35. د ټاټوبي لرغوني ډولونه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

.36 دوې ډولچیان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتن د شیبې انځور

.37 دوې ډولچیان له ډولو سره د ټنګټکور د شیبې انځور

.38 دوې ډولچیان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شیبې انځور

.39 ډولک د ډولونو انځور

.40 د زنګ (تال) انځور

.41 د زنګونو (تالونو) انځور

.42 اړخبغلی، یوه سره یا زېر بغلي انځور

.43 د تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې) انځور

.44 د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګیماری غوث الدین لالا انځور

.45 د کابل اینټرکانټینینټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونیې سره، ګسټ لاس ته یې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته یې دوګړهچي له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (لیکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانیسا څنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا څنځله فردوس، حاجي الیا فردوس انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيبلو ګرافي   Bibliography .9

د هغو ليکونو لېست چې په يوې سکالو (موضوع) يا کښونکي (مولف) پورې اړه و لري.

John Baily, (1973-2003), Music and censorship in Afghanistan, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia. Laudon Nooshin,*

[http://www.gold.ac.uk/music/staff/baily]

John Baily, (1988), Music of Afghanistan: *Professional Musicians in the City of Herat, Cambridge Studies in Ethnomusicology, Cambridge University Press, UK,*

[http://book(s. google.co.uk/books?id=uSE9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=herat+music+john+baily&source=bl&ots=tpnRnJycXk&sig=LDd-UWN_Is2GeTBe1)9fo_s8vT00&hl=en&ei=7iQaTefHDZOKhQeAzaC4Dg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC0Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false]

Louis Dupree, (18/07/2002), Afghanistan, *Oxford University Press, United states of America.*

جان بيلي. دوکتور. (۱۳۵۱څخه تر ۱۳۸۲لېږدی، ۱۹۷۳ څخه تر ۲۰۰۳ زيږدی)، ټنګټکور او سانسور په افغانستان کې، د ټنګټکور ليکی د ځواک ترلاسه کول په منځه ني ختيځ، د افريقا په شمال او منځنی اسيا کې، لندن چاپ ۲۰۰۳ زيږدی ، چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفی الله فردوس. ډيپلوم. انجنير. (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، ځلېږ کي د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. [http://www.ketabton.com/book/id/820]، [January 31 2016]، 22:18 د شپې.

صفی الله فردوس. ماستر. انجنير. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلې]،
[November 11 2022]، 11:40 د ورځې.

نصر الدين سلجوقي. (۱۳۸۳ هجري، ۲۰۰۵ ميلادی)، موسيقي و تياتر در هرات، ويراست فرامرز تمنا، تهران، انتشارات توس، شابک ۹۶۴-۳۱۵-۶۲۵-۷، صفحات ۱۰۷-۱۴۵.

https://www.iranketab.ir/book/54224-music-and-theater-in-herat

تحول موسيقي در افغانستان، نوشته داکتر عبدالوهاب مددي.

Published by open concept on Sun, 09/14/2008- 13:46

https://fis-iran.org/fa/irannameh/volxxii/afghan-music

https://soundcloud.com/AhmadZaher

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/04/130212_mar_afgmusic_history_music_assadullah_shour.shtml

نګاهي به تاريخچه موسيقي افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130426_k03_afgmusic_rap_in_afghanistan_kawoon.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

تب موسيقي رپ در افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130308_mar_afgmusic_farhad_darya_on_afg_music.s

از خاموشي تا جيغ، موسيقي افغانستان در يک دهه گذاشته

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130212_mar_afgmusic_legacy_of_old_artist_siasang.sh

ميراثي که استاد قاسم به موسقي افغانستان بجا گذاشت

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130327_k04_afgmusic_pop_zainab.shtml

سفر از خرابات به پاپ

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130216_afgmusic_groups_hasanzada.shtml

نگاهي به ظهور و افول گروه های موسيقي افغانستان

Simon Broughton, Mark Ellingham, Richard Trillo. (1999) "World Music: Latin & North America, Caribbean, India, Asia and Pacific" p.3

[https://books.google.com.au/books?id=QzX8THIgRjUC&pg=PA3&dq=afghan+music&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjujOq3ubbY

(c) ketabton.com: The Digital Library

AhWJxbwKHQeUCaEQ6AEINzAD#v=onepage&q=afghan%20 music&f=false]

Mikalina (http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm)

Archived (https://web.archive.org/web/20051104054505/http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm).

Wayback Machine 2005-11-04 at the

https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/185296

Piero Morandi, Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, 1968. Page # 141
پیرو مرندي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی
د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول،

https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf

ABODE
MUSIC AND POEMS

Research papers

MSc.Eng. Safiullah Firdows

January 1, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library